

Наукові перспективи
Видавнича група

№ 4 (32)

2024

НАУКА і ТЕХНІКА

серія: право, серія: економіка, серія: педагогіка,
серія: техніка, серія: фізико-математичні науки

СЬОГОДНІ

З Україною

в серці!

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея
докторів наук із державного управління»**

Громадська організація «Асоціація науковців України»

«Наука і техніка сьогодні»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*

Випуск № 4(32) 2024

Київ – 2024

Publishing Group «Scientific Perspectives»

**Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration»**

Public organization «Association of Scientists of Ukraine»

"Science and technology today"
*("Pedagogy" series, "Law" series, "Economics" series,
"Physical and mathematical sciences" series, "Technics" series)*

Issue № 4(32) 2024

Kiev – 2024

**«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право»,
Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»):
журнал. 2024. № 4(32) 2024. С. 1275**

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2022 № 320 журналу присвоєно категорію "Б" із економіки та педагогіки (спеціальності – 015 - Педагогічні науки; 076 - Економічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 530 журналу присвоєно категорію "Б" із права (спеціальність – 081 Юридичні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 10.10.2022 № 894 журналу присвоєно категорію "Б" із техніки (спеціальність - 122 Комп'ютерні науки)

Журнал видається за підтримки Міждержавної гільдії інженерів консультантів, Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), Християнської академії педагогічних наук України та Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання

Рекомендовано до видавництва Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 24.04.2024, № 8/4-24)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible

Головний редактор: Сопілко Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Лауреат Премії Президента України для молодих вчених, Лауреат Премії Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок, академік Академії наук вищої школи України, Заслужений юрист України (Київ, Україна)

Редакційна колегія:

- Артемчук Володимир Олександрович - доктор технічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України (Київ, Україна)
- Бахов Іван Степанович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Будник Вікторія Анатоліївна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій (Київ, Україна)
- Волк Павло Павлович – доцент кафедри водної інженерії та водних технологій Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Гирка Ольга Ігорівна - кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри товарознавства, митної справи та управління якістю Львівського торговельно-економічного університету (Львів, Україна)
- Гнатюк Сергій Олександрович - кандидат технічних наук, доцент, заступник декана факультету аеронавігації, електроніки та телекомунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Дацій Олександр Іванович - доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Двізінюк Михайло Михайлович - доктор фізико-математичних наук, професор, Завідувач відділу Відділу цивільного захисту та інноваційної діяльності Державної установи Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України" (Київ, Україна)
- Дяденчук Альона Федорівна - кандидат технічних наук, старший викладач кафедри вищої математики і фізики Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)
- Забулонов Юрій Леонідович - доктор технічних наук, професор, Член-кореспондент НАН України, директор Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України» (Київ, Україна)
- Ільїн Валерій Юрійович - доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Ільїна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
- Кардаш Оксана Любомирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматичної, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
- Квасніков Володимир Павлович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

- Коваленко Валентин Васильович - доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник сектору авторського права та суміжних прав лабораторії авторського права та інформаційних технологій Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Київ, Україна)
- Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
- Комнатний Сергій Олександрович - докторант кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Кравчук Володимир Миколайович — доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Кузьмич Людмила Володимирівна - доктор технічних наук, головний науковий співробітник Інституту водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України (Київ, Україна)
- Куницький Сергій Олександрович - кандидат технічних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник науково-дослідної частини Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Лук'янчук Олександр Петрович — кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри будівельних, дорожніх, меліоративних, сільськогосподарських машин та обладнання Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Маджд Світлана Михайлівна - доктор технічних наук, професор, професор кафедри зеленої економіки та економіки природокористування Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління (Київ, Україна)
- Мануель Давид Массено - доцент відділу права та захисту даних, старший науковий співробітник і член координаційного комітету лабораторії UbiNET, запрошений член PDPC, член-консультант комісії цифрового права муніципальних адвокатських колегій Кампінаса та Прая-Гранде (Сан-Паулу), а також Комісії з інновацій, управління та технологій муніципальної адвокатської колегії Гуарульуса, коментатор ЮДА, почесний член IDEIA Institute, член Наукового комітету MICHN, член EDEN, член-кореспондент RedNAC, член UMAU, член-кореспондент UBAU (Португалія)
- Микитин Тарас Миронович - кандидат технічних наук, завідувач кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- Мізюк Вікторія Анатоліївна - кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- Мірошніченко Валентина Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
- Огієнко Микола Миколайович - кандидат технічних наук, професор кафедри організації авіаційних робіт та послуг Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Одарченко Роман Сергійович - завідувач кафедри телекомунікаційних та радіоелектронних систем Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Оніщенко Наталія Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, академік НАПН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України (Київ, Україна)
- Опанасенко Володимир Миколайович — доцент кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Охрімченко (Жмурко) Тетяна Олександрівна - старший науковий співробітник кафедри комп'ютеризованих систем управління Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва і маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Поліщук Віталій Васильович — кандидат сільськогосподарських наук, завідувач відділу зрошення, відділення меліорації Інституту водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України (Київ, Україна)
- Приходькіна Наталія Олександрівна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
- Стахова Анжеліка Петрівна — старший викладач кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
- Фесенко Андрій Олександрович - кандидат технічних наук, асистент кафедри кібербезпеки та захисту інформації Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (Київ, Україна)
- Черненко Варвара Петрівна - кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри інформатики і вищої математики Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (Кременчук, Україна)
- Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
- Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
- Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- Шеремет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- Якимчук Аліна Юріївна - доктор економічних наук, професор, Академік економічних наук України, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Якимчук Олег Феодосійович - керівник групи білінгу Відділу бізнес-систем Департаменту інформаційних технологій ПРАТ «Рівнеобленерго» (Рівне, Україна)
- Яцишин Андрій Васильович - доктор технічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Відділу цивільного захисту та інноваційної діяльності Державної установи Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

- Стешенко Т.В., Мацнєва О.В., Шмига В.О.** 126
КОМУНІКАЦІЇ ТА ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ
- Стешенко Т.В., Лещенко О.Ю., Жилка М.П.** 141
СТАРОСТА ЯК ІНСТИТУЦІЯ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ, ЙОГО РОЛЬ У КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВЛАДОЮ ТА ГРОМАДОЮ. ПОРІВНЯЛЬНИЙ ДОСВІД ПОЛЬЩІ
- Холодов В.В.** 156
СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИСТИЧНІЙ ЗАГРОЗІ В УМОВАХ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
- Чурпіта Г.В., Білянська Н.В.** 163
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАННЯ НЕОБҐРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ ТА ЇХ СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ
- Шепета О.В.** 172
ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПІДХОДІВ ДЕРЖАВНОГО ТА ПРИВАТНОГО СЕКТОРІВ ДО КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ СВІТУ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
- Яновицька А.В., Вовк М.З.** 185
ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ, ЗГЕНЕРОВАНИХ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ ТА ЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ НА НИХ

СЕРІЯ «Економіка»

- Dzhereleiko S.D., Nagachevska O.O.** 193
MANAGEMENT OF THE COMMERCIAL BANK'S FINANCIAL STABILITY AS A COMPONENT OF DEVELOPMENT AND COMPETITIVENESS STRATEGY
- Strelchenko O.H., Bukhtiiarova I.H., Bukhtiiarov O.A., Strelchenko A.M.** 208
FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF DIGITAL CURRENCY VALUES: FUNDAMENTAL PROBLEMS AND PROSPECTS FOR IMPROVEMENT
- Березовська Н.І.** 217
СТАЛИЙ РОЗВИТОК У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
- Бержанір І.А.** 231
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657:338.4

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-4\(32\)-231-241](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-4(32)-231-241)

Бержанір Інна Анатоліївна кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 20301, м. Умань, вул. Садова, 2, тел.: (068) 053-06-45, <https://orcid.org/0000-0001-7035-1170>

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Встановлено, що витрати є одним з найважливіших чинників, що визначають обсяг прибутку підприємства та їх фінансово-майновий стан, тому для забезпечення нормального функціонування підприємству необхідно правильно організувати їх облік.

У статті узагальнено підходи до трактування економічної сутності поняття «витрати» в контексті національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Обґрунтовано, що в сучасних умовах господарювання законодавство є досить динамічним, тому необхідно проводити систематичний аналіз положень нормативних актів, що регулюють облік витрат на підприємствах. Виокремлено рівні нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку, зокрема: законодавчий, нормативний, методичний та організаційно-адміністративний.

Визначено, що основними завданнями обліку витрат виробництва є контроль за виробничою діяльністю та управління витратами. Обґрунтовано, що організація обліку витрат на підприємстві повинна бути здійснена з дотриманням таких основних принципів: узгодженості; повного висвітлення; включення до собівартості; групування; ідентифікації.

Доведено, що для забезпечення раціональної організації обліку, визначення обсягу витрат і здійснення контролю за формуванням собівартості продукції, важливе значення має науково обґрунтована класифікація витрат.

Обґрунтовано, що облік витрат і калькулювання є єдиним процесом, який складається з двох взаємопов'язаних етапів – організації аналітичного обліку витрат та розподілу витрат на виробництво продукції між об'єктами обліку, а також калькулювання собівартості, що включає операції з визначення собівартості виробів та одиниць продукції.

Визначено основні елементи облікової політики щодо витрат операційної діяльності, до яких належать: умови (критерії) визнання витрат; формування статей калькуляції; вибір методу обліку витрат; вибір об'єкта обліку витрат; визначення носіїв облікової інформації на підготовчому, поточному та підсумковому обліку.

Ключові слова: витрати, організація обліку витрат, калькуляція, методи, зобов'язання, активи.

Berzhanir Inna Anatolyivna PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Economic Security, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 20301, Uman, Sadova St., 2, tel.: (068) 053-06-45, <https://orcid.org/0000-0001-7035-1170>

ORGANISATION OF ACCOUNTING FOR ENTERPRISE EXPENSES

Abstract. The article establishes that expenses are one of the most important factors determining the amount of profit of an enterprise and its financial and property status, therefore, to ensure normal functioning of an enterprise, it is necessary to properly organize their accounting.

The article summarizes approaches to the interpretation of the economic essence of the concept of «expenses» in the context of national and international accounting standards. It is substantiated that in the current economic environment the legislation is quite dynamic, so it is necessary to conduct a systematic analysis of the provisions of the regulations governing the accounting of expenses at enterprises. The levels of regulatory and legal regulation of accounting are allocated, in particular: legislative, regulatory, methodological, organizational and administrative.

It is determined that the main tasks of production cost accounting are control over production activities and cost management. It is substantiated that the organization of cost accounting at an enterprise should be carried out in compliance with the following basic principles: consistency; full coverage; inclusion in the cost price; grouping; identification.

It is proved that in order to ensure a rational organization of accounting, determination of the volume of expenses and control over the formation of production costs, a scientifically sound classification of expenses is of great importance.

It is substantiated that cost accounting and costing is a single process consisting of two interrelated stages – organization of analytical cost accounting and distribution of production costs between accounting objects, as well as costing, which includes operations to determine the cost of products and units of production.

The author defines the main elements of the accounting policy for operating expenses, which include: conditions (criteria) for recognizing expenses; formation of costing items; selection of the cost accounting method; selection of the cost accounting object; determination of accounting information carriers for preparatory, current and final accounting.

Keywords: costs, organization of cost accounting, calculation, methods, liabilities, assets.

Постановка проблеми. У сучасних умовах суб'єкти господарювання прагнуть збільшити обсяги виробленої продукції, зменшити її собівартість та підвищити прибутковість своєї діяльності. Враховуючи те, що витрати є одним з найважливіших чинників, що визначають обсяг прибутку підприємства, а отже, їх фінансово-майновий стан, для забезпечення нормального функціонування підприємству необхідно правильно організувати їх облік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та методичних аспектів організації обліку витрат присвятили свої праці вітчизняні науковці, зокрема: Ф. Бутинець, О. Карпенко, Ю. Верига, С. Голов, Т. Бондаренко, Т. Давидов, В. Сопко, М. Пушкар та інші вчені. Однак, незважаючи на наявність досліджень, все ще існують проблеми теоретичного та практичного характеру, пов'язані з обліком витрат підприємства, що зумовлює необхідність проведення досліджень.

Метою статті є аналіз особливостей організації обліку витрат підприємства, а також обґрунтування напрямів його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Витрати є важливою та складною економічною категорією, тому інформація про витрати займає основне місце у системі управління як підприємством в цілому, так і кожним його структурним підрозділом. Важливість витрат також полягає в тому, що вони є базою для формування цінової політики підприємства, характеризують рівень технології та організації виробництва, а також ефективність господарювання, яка оцінюється через порівняння витрат та результатів діяльності.

У сучасній економічній літературі немає єдиного підходу до інтерпретації витрат. У таблиці 1 наведено основні підходи до трактування економічної сутності поняття «витрати».

Таблиця 1

Підходи до трактування економічної сутності поняття «витрати»

№ з/п	Джерело	Трактування поняття «витрати»
1	2	3
1.	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1]	Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

1	2	3
2.	ПСБО 16 «Витрати» [2]	Витратами звітнього періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витратиможуть бути достовірно оцінені.
3.	Податковий кодекс України [3]	Витрати – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальних формах, здійснених для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником).
4.	Котляров М. Д. [4]	Витрати – це вартість ресурсів, використовуваних надалі для одержання прибутку чи досягнення інших цілей організації.
5.	Олініченко К. С. [5]	Витрати – це зменшення засобів підприємства або збільшення боргових зобов'язань у процесі господарської діяльності.
6.	Голов С. Ф. [6]	Виражені в грошовій формі поточні витрати трудових, матеріальних, фінансових та інших видів ресурсів на виробництво.
7.	Цал-Цалко Ю. С. [7]	Зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.
8.	Бутинець Ф. Ф. [8]	Витрати – це сукупність виражених у грошовій формі витрат підприємства, пов'язаних з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт й їхньою реалізацією.
9.	Глушач Ю. С., Фальченко О. О. [9]	Витрати – грошове вираження використання виробничих ресурсів, у результаті якого здійснюється виробництво і реалізація продукції.

Джерело: [10]

Система бухгалтерського обліку не може існувати ефективно без належного регуляторного забезпечення, яке перебуває в процесі постійних змін, що зумовлено політичними, економічними, інтеграційними, соціальними та іншими чинниками.

У сучасних умовах господарювання законодавство є досить динамічним, тому необхідно проводити систематичний аналіз положень нормативних актів, що регулюють облік витрат на підприємствах (табл. 2).

Таблиця 2

Нормативні документи з питань обліку витрат підприємства

№ з/п	Документ	Короткий зміст	Використання в обліковому процесі
1.	Закон України «Про бухгалтерський облікта фінансову звітність в Україні» [11]	Основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві. Первинні облікові документи та реєстри бухгалтерського обліку. Загальні вимоги до фінансової звітності.	Регламентує організацію обліку витрат та відображення результатів обліку у фінансовій звітності.
2.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [2]	Засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності.	Для організації обліку операцій, пов'язаних з витратами підприємства.
3.	Податковий кодекс України [3]	Перелік платників податку. Ставка податку, правила ведення податкового обліку. Зарахування податку до бюджету. Відповідальність платників податку.	Для перевірки правильності визначення витрат підприємства в грошовій, матеріальній та нематеріальній формах.
4.	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1]	Визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів.	Правильність визнання витрат, контроль порядку їх відображення у фінансовій звітності, а також для їх економічної характеристики.

Джерело: [12]

Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку розглядають на чотирьох рівнях: законодавчому, нормативному, методичному та організаційно-адміністративному [12]. Трансформація нормативної бази полягає, насамперед, в адаптації системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів. Як зазначають вчені, можливості зближення бухгалтерської практики країн, що належать до різних моделей бухгалтерського обліку, залежать від того, який тип регулювання домінує в національній моделі бухгалтерського обліку. Вони виділяють три основні типи такого регулювання: законодавче регулювання, регулювання на рівні державних органів та регулювання на рівні професійних організацій [12].

Для забезпечення раціональної організації обліку, визначення обсягу витрат і здійснення контролю за формуванням собівартості продукції, важливе значення має науково обґрунтована класифікація витрат. Види витрат за класифікаційними ознаками узагальнено у табл. 3.

Таблиця 3

Групування витрат за класифікаційними ознаками

Ознака класифікації	Групи витрат
1	2
За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі витрати; непрямі витрати
За видами продукції (робіт, послуг)	Витрати на вироби; витрати на групи виробів; витрати на замовлення
За місцем виникнення витрат	Витрати виробництва; витрати цеху; витрати дільниці; витрати структурного підрозділу
За статтями калькуляції	Сировина і матеріали; купівельні напівфабрикати і комплектуючі вироби; паливо і енергія на технологічні цілі; зарплата виробничих працівників; відрахування на соціальні заходи; амортизація виробничого обладнання; загальновиробничі витрати
За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні витрати; витрати на оплату; відрахування на соціальні заходи; амортизація; інші витрати
За видами діяльності	Витрати операційної діяльності; фінансові витрати; витрати інвестиційної діяльності
За принципом визнання	Витрати, що визнані у зв'язку зі зменшенням активів; витрати облікового періоду; витрати, що виникли при визнанні зобов'язань

1	2
За призначенням	Виробничі витрати; загальновиробничі витрати; адміністративні витрати; витрати на збут
За календарними періодами	Поточні витрати; одноразові витрати
За функціями управління	Виробничі витрати; невиробничі витрати
В залежності від доцільності їх здійснення	Продуктивні витрати; непродуктивні витрати
За характером участі у виробничому процесі	Основні; накладні

Джерело: [13]

Основними завданнями обліку витрат виробництва є контроль за виробничою діяльністю та управління витратами. Організація обліку витрат на підприємстві повинна здійснюватися за такими принципами:

- узгодженості – показники обліку витрат і калькулювання собівартості продукції повинні бути погоджені з плановими і нормативними показниками;
- повного висвітлення – документування витрат в момент їх здійснення, відокремлене відображення витрат за нормами і відхиленнями від норм витрат ресурсів і оплати праці;

- включення до собівартості – всі витрати, які відносяться до виробництва продукції даного періоду, повинні бути включені до її собівартості;

- групування – всі витрати через систему рахунків бухгалтерського обліку повинні бути згруповані за об'єктами обліку витрат і статтями витрат;

- ідентифікації – собівартість продукції калькулюється на основі даних бухгалтерського обліку витрат, що потребує ідентифікації об'єктів обліку витрат з об'єктами калькулювання [8].

Організація обліку витрат виробництва передбачає:

- визначення переліку статей витрат виробництва та складу витрат, що становлять кожен зі статей;

- порядок відображення витрат на рахунках обліку виробництва та способів включення витрат до вартості кожного об'єкта калькулювання;

- вибір методів оцінювання та обліку відходів виробництва, обліку витрат майбутніх періодів, обліку браку у виробництві;

- розроблення з огляду на форму обліку на підприємстві, методик у й техніку обліку витрат виробництва;

- вибір реєстрів обліку витрат за їх видами та об'єктами обліку (центрами відповідальності) [4].

Облік витрат і калькулювання є єдиним процесом, який складається з двох взаємопов'язаних етапів – організації аналітичного обліку витрат і розподілу витрат на виробництво продукції між об'єктами обліку, а також калькулювання собівартості, що включає операції з визначення собівартості виробів та одиниць продукції (табл. 4).

Таблиця 4

Характеристика методів калькулювання

Метод калькулювання	Характеристика методу
Позамовний метод	Застосовується під час здійснення різноманітної діяльності підприємства. Витрати «збираються» за конкретними замовленнями, партіями або договорами, що відрізняються один від одного.
Попереджувачий метод	Застосовується під час масового виробництва однорідної продукції (наприклад, у харчовій промисловості). Середні затрати на одиницю продукції визначаються діленням загальної суми витрат на кількість виробленої продукції.
Нормативний метод	Витрати обліковуються за встановленими нормативами, а собівартість продукції калькулюється ще на стадії планування виробництва. Метод дає змогу вести точний аналітичний облік і за відхиленнями фактичних витрати від нормативних та контролювати загальну собівартість продукції.
Фактичний метод	«Збирається» сума фактично понесених витрат.
Змішаний метод	Прямі витрати обліковуються за фактичними даними, а накладні – за середнім коефіцієнтом розподілу.
Метод «директ-костинг»	Витрати поділяються за обсягом виробництва на постійні та змінні, а до собівартості виробленої продукції включаються тільки змінні виробничі витрати.
Метод «стандарт-костинг»	Планові витрати обліковуються на підставі системи наявних стандартів. Аналітичний облік витрат за об'єктами не передбачається.
Метод «поглинутих» витрат	Загальні виробничі витрати належать до собівартості виробленої продукції та пропорційним чином розподіляються між реалізованою продукцією і продукцією, яка поки що перебуває на складі підприємства.

Джерело: [14]

Аналіз даних табл. 4 свідчить, що методи обліку витрат на виробництво та методи калькулювання собівартості спрямовані на досягнення різних цілей, що доводить їх відмінність та необхідність існування кожного з них на підприємствах для організації ефективної системи обліку витрат на виробництво.

Основними елементами облікової політики щодо витрат операційної діяльності є: умови (критерії) визнання витрат; формування статей калькуляції; вибір методу обліку витрат; вибір об'єкту обліку витрат; визначення носіїв облікової інформації на підготовчому, поточному та підсумковому обліку.

Висновки. Отже, організація правильного обліку витрат має важливе значення для ефективного їх управління, а використання чіткої класифікації та розмежування між ними дасть змогу вдосконалити облік витрат на підприємстві. Основою організації обліку витрат операційної діяльності є дотримання основних етапів організації бухгалтерського обліку. В сучасних умовах господарювання законодавство є досить динамічним, тому необхідно проводити систематичний аналіз положень нормативних актів, що регулюють облік витрат на підприємствах.

Література:

1. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 16.03.2023).
2. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 04.02.2024).
3. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 16.03.2023).
4. Котляров М. Д. Концептуальні основи управління витратами суб'єктів господарювання в умовах удосконалення ринкових відносин. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 9. С.43–47.
5. Олініченко К. С. Економічні аспекти еволюції поглядів на управління витратами. *Вісник МСУ*. 2017. №1. С. 31–35.
6. Голов С. Ф. *Управлінський облік: підручник*. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 534 с.
7. Цал-Цалко Ю. С. *Витрати підприємства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей*. Житомир: ЖІТІ, 2002. 647 с.
8. Бутинець Ф. Ф. *Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 9 (22). С. 11–18.
9. Глушач Ю. С., Фальченко О. О. Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці. *Економіка та суспільство*. 2021. № 29. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/587>.
10. Бержанір І. А. Витрати підприємства: сутність та особливості управління в сучасних умовах. *Sustainable Socio-Economic Development Journal*. 2023. № 1(1). С. 35–41. [https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1\(1\).35-41](https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(1).35-41)

11. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.02.2024).

12. Лисенко А. М. Система нормативно-правового регулювання обліку та аудиту загальновиборничих витрат підприємства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2015. № 27. С. 234–245.

13. Подмешальська Ю. В., Понякіна К. Ю. Облік та аудит виробничих витрат на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 64–70.

14. Бержанір І. А. Особливості внутрішнього аудиту витрат підприємства. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»*. 2024. № 3(21). С. 29–36. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-29-36](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-29-36)

References:

1. NP(S)BO 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti» [NP (C) BO 1 “General Requirements for Financial Reporting”]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> [in Ukrainian].

2. Regulation (standard) of accounting 16 «Expenses»: approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 31.12.1999 № 318, with changes and additions. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> [in Ukrainian].

3. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Retrieved from URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].

4. Kotliarov, M. D. (2015). Kontseptualni osnovy upravlinnia vytratamy subiektiv hospodariuvannya v umovakh udoskonalennia rynkovykh vidnosyn [Conceptual foundations of cost management of economic entities in conditions of improvement of market relations]. *Aktualni problemy ekonomiky [Actual problems of economy]*, 9, 43–47 [in Ukrainian].

5. Olinichenko, K. S. (2017). Ekonomichni aspekty evoliutsii pohliadiv na upravlinnia vytratamy [Economic aspects of evolution of views on cost management]. *Visnyk MSU [Bulletin of the MSU]*, 1, 31–35 [in Ukrainian].

6. Holov, S. F. (2018). Upravlinskyi oblik [Managerial Accounting]. Kyiv. Tsentr uchbovvoi literatury [in Ukrainian].

7. Tsal-Tsalko, Yu. S. (2002). Vytraty pidpriemstva [Business expenses]. Zhytomyr: ZhITI. [in Ukrainian].

8. Butynets, F. F. (2012). Vytraty vyrobnytstva ta yikh klasyfikatsiia dlia potreb upravlinnia [Production costs and their classification for management needs]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhgalterskoho obliku, kontroliu i analizu [Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis]*, 9 (22), 11–18 [in Ukrainian].

9. Hlushach, Yu. S., Falchenko, O. O. (2021). Metodychni aspekty obliku vytrat ta kalkuliuvannya sobivartosti produktsii u vitchyzniani ta zarubizhnii oblikovii praktytsi [Methodological aspects of cost accounting and costing of products in domestic and foreign accounting practice]. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and society]*, 29, Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/587> [in Ukrainian].

10. Berzhanir, I. A. (2023). Vytraty pidpriemstva: sutnist ta osoblyvosti upravlinnia v suchasnykh umovakh [Enterprise costs: the essence and features of management in modern conditions]. *Sustainable Socio-Economic Development Journal*, 1(1), 35–41. [https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1\(1\).35-41](https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(1).35-41) [in Ukrainian].

11. On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine of July 16, 1999, No. 996-XIV. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

12. Lysenko A. M. (2015). Systema normatyvno-pravovoho rehuliuвання obliku ta audytu zahalnovyrobnychkykh vytrat pidpryiemstva [The system of regulatory framework for accounting and auditing of overhead costs enterprises]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 27 234–245 [in Ukrainian].

13. Podmeshalska, Yu. & Poniakina, K. (2020). Oblik ta audyt vyrobnychkykh vytrat na pidpryiemstvi [Accounting and audit of production costs at the enterprise]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 23, 64–70. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.64 [in Ukrainian].

14. Berzhanir, I. A. (2024) Osoblyvosti vnutrishnoho audytu vytrat pidpryiemstva [Features of internal audit of enterprise costs]. *Topical issues in modern science. Series "Pedagogy". Series "Law", Series "Economics", Series "Public Administration", Series "Technology", Series "History and Archeology"*, 3(21), 29–36. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-29-36](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-29-36) [in Ukrainian].

УДК 005.95:004

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-4\(32\)-242-253](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-4(32)-242-253)

Винничук Роксолана Олександрівна к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту персоналу та адміністрування, Національний університет «Львівська політехніка», вул.С.Бандери,12, м.Львів, 79000, тел.: (073)091-75-45, <https://orcid.org/0000-0002-4727-395X>

Нога Андріан Юрійович к.т.н., ст.викладач кафедри програмного забезпечення, Національний університет «Львівська політехніка», вул.С.Бандери,12, м.Львів, 79000, тел.: (073)091-75-44, <https://orcid.org/0009-0008-7305-2027>

ВИКОРИСТАННЯ ЧАТ-БОТІВ В HR-МЕНЕДЖМЕНТІ: АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

Анотація. В умовах сьогодення роль HR-менеджменту зростає, а впровадження новітніх технологій веде до значних змін у підходах до управління персоналом. Чат-боти, як один із інструментів штучного інтелекту, відіграють ключову роль у цьому процесі, пропонуючи широкі можливості для автоматизації рутинних завдань, оптимізації процесів відбору та адаптації персоналу, поліпшення комунікацій зі співробітниками і кандидатами, а також для збору і аналізу великих обсягів даних. Незважаючи на переваги, які вони пропонують, існуючі дослідження та практики свідчать, що потенціал чат-ботів у HR ще не використано повною мірою. Складність інтеграції чат-ботів у різні HR-функції вимагає глибшого розуміння їх впливу на робоче середовище і залучення працівників. Крім того, існування проблем, таких як захист даних, етичні міркування, і можливі обмеження використання штучного інтелекту в HR, вимагають ретельного аналізу та розробки вдосконалених стратегій їх впровадження. У статті досліджено вплив впровадження чат-ботів на процеси управління персоналом у контексті сучасного бізнес-середовища. Автори розглянули різні аспекти застосування штучного інтелекту в HR, акцентуючи увагу на автоматизації рутинних задач, підвищенні ефективності відбору персоналу, а також на зборі та аналізі великих обсягів даних. Основна увага в статті акцентується на потенціалі чат-ботів сприяти оптимізації процесів відбору і навчання персоналу, поліпшенню комунікації з співробітниками та кандидатами, а також на можливостях для розвитку персоналізованих навчальних програм. Також автори статті виявили низку викликів, пов'язаних з інтеграцією чат-ботів в систему управління персоналом, зокрема питання забезпечення конфіденційності даних та етичні аспекти використання штучного інтелекту. В роботі описано, як інтеграція